

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051

číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

**VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKÝCH KOMUNÍT**

Mgr. Sylvia Bafiová

Malá literatúra pre veľkých šiestakov

2014

Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850 01 Bratislava
Autor UZ:	Mgr. Sylvia Bařiová
Kontakt na autora UZ:	ZŠ s MŠ Hrabušice, Hlavná 369
Názov:	Malá literatúra pre veľkých šiestakov
Rok vytvorenia:	2014
Oponentský posudok vypracoval:	PaedDr. Alena Rerková

ISBN 978-80-565-0861-9

Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

OBSAH

ÚVOD.....	4
Hry zamerané na zmysly, pamäť, orientáciu, pohotovosť a pohyb.....	7
Jazyk a jazykolamy.....	12
Zo života detí. Princ a bedár.....	16
Môj mladší brat a ja.....	18
Čítanie s porozumením. Roald Dahl: Myši hore nohami.....	21
Dobrodružná literatúra.....	26
Detektívka.....	30
Dráma a dramatické umenie.....	33
Dramatizácia rozprávky O troch grošoch.....	35
Zoznam bibliografických odkazov.....	43

ÚVOD

Keď povieme, že tvorivá dramatika a literatúra skrýva v sebe kúsok každého z nás, nebudeme ďaleko od pravdy. Každé literárne či dramatické dielo nás zavedie do iného sveta. Nezáleží na tom, či je dobrodružný, romantický alebo náučný. Každý z týchto svetov ponúka to svoje. V každej postave je ukrytý niekto z nás spolu so svojimi vlastnosťami, správaním, rozhodnutiami, bolesťami, šťastím. Dnešná mládež si často kladie otázku: „Načo mi to bude? Načo čítať? Načo sa hrať na niekoho alebo na niečo? Načo snívajť? Načo hľadať v knižnici, keď stačí tak málo – kliknúť...“ Dovoľme si nesúhlasiť.

Kniha nás vtáhuje do nového prostredia k niekomu, s kým sa môžeme spriatelíť, držať mu palce, súcítiť s ním alebo veriť, že zlo raz bude potrestané. Odrazu sa ocitáme v novej rodine, v parku, ktorým kráčame po prvý raz, v lodnej kajute, kde lodný kuchár pripravuje výbornú pochúťku, v zámku, kde bol spáchaný zločin a vyšetrovateľ nás oboznamuje s novými skutočnosťami z prípadu, na lúke blízko Zeleného domu spolu s najtajnejšími myšlienkami Anny alebo „sedíme pri Kristíne“ a krútime hlavou v pohoršení nad jej podvodmi voči mame.

Nemať knihy, nečítať, nepoznať tú úžasnú vôňu novučičkových strán znamená nežiť naplno, byť o čosi dôležité ochudobnený. A my si želáme, aby tento typ chudoby žiadne dieťa nikdy nepoznalo. Snažíme sa o to aj v tomto pracovnom liste, kde žiakov čakajú zaujímavé úlohy, cvičenia a dopĺňovačky. Prechádzame jednotlivými žánrami literatúry 6. ročníka základných škôl.

V *prvej a druhej kapitole* sa dostaneme hlbšie do života detí prostredníctvom tvorivej dramatiky a literárnych diel, spoznáme ich zmýšľanie, starosti i radosti detského sveta. Úlohy sú zamerané na rozvíjanie zmyslov a zdokonaľovanie sa v jazyku i reči. Plynule prejdeme k literárnej zložke, ktorá je neodmysliteľnou súčasťou jazyka a úzko súvisí i s dramatikou. Pozornosť venujeme priamej reči, opisu a charakteristike postáv. V *tretej kapitole* venujeme pozornosť čítaniu s porozumením a úlohám zameraným na túto problematiku. *Štvrtá kapitola* utvrdí žiaka v tom, že postavou, ktorá v diele dokáže upútať pozornosť nemusí byť len človek ale i zvieratko. Úlohy sú zamerané na čítanie s porozumením ale i na vyhľadávanie umeleckých prostriedkov a zapamätanie si nových pojmov. Detektívka je témou *piatej kapitoly*, ktorá vysvetľuje znaky detektívnej literatúry a zároveň kladie otázky súvisiace so žánrom. V *šiestej kapitole* zoznamujeme žiaka s dramatickým umením členeným na divadlo, televíziu a rozhlas. Vysvetľujeme vznik divadla aj to, čím sa jednotlivé dramatické žánre od

seba líšia. Každá kapitola zároveň predstavuje jednotlivých autorov a prináša niekoľko informácií o ich živote a tvorbe.

Veríme, že pracovný zošit bude prínosom pre každého žiaka, ktorý v ňom začne listovať a že si tu každý nájde pútavé úlohy, do ktorých riešení sa s chuťou pustí.

Milí žiaci a žiačky, všetci šikovní šiestaci. Úspešne ste prekročili hranicu prvého školského polroka, ba dokonca sa blížite k jeho koncu. Avšak prv, než vám naposledy zvonček ohlásí rozlúčku so školou na celé dva mesiace, určite zvládnete ešte niekoľko úloh a cvičení z tohto pracovného Zošitka. (To aby mu nebolo ľúto, že počas prázdnin zapadne školským prachom ☺).

Zošitko Vám ponúka nielen cvičenia a úlohy, prostredníctvom ktorých si prevetráte svoju pamäť a doterajšie vedomosti, ale aj množstvo zábavy a hier.

Dúfame, že vás Zošitko poteší a utvrdí v tom, že ste šikovnými žiakmi základnej školy a s radosťou vás privíta v 7. ročníku. Že si tým nie ste istí? Ale my sme! Tak sa s chuťou pustíte do práce, aby videl, že si prázdninový oddych zaslúžite!

Začneme tvorivou dramatikou. V tejto kapitole si predstavíme naše zmysly. Vy ste už veľkí, dávno je vám známe, že k našim zmyslom patrí sluch, čuch, hmat, zrak, chuť a dokonca aj rovnováha.

Tie prenášajú nášmu mozgu všetky zmeny z vonkajšieho prostredia. Na základe týchto zmyslov môžeme ochutnať sladký zákusok, kyslú citrónovú zmrzlinu, horkú čokoládu či štipľavý alebo ak chcete pikantný maďarský guláš. Môžeme sa dívať na krásnu dúhu, ktorá sa na nebi ukáže po daždi a tiež vnímať vanilkovú vôňu maminho koláča. Kde bývate so svojimi rodičmi? V meste v panelákovom dome alebo na dedine? Či chodievate na dedinu k starým rodičom? Ako krásne vonia pokosená tráva? Chováte za domom v chlieviku ružové prasiatka? Že si občas musíte chytiť prstami nos? ☺ Áno, to všetko preto, lebo máme vyvinutý ďalší zmysel – čuch.

Hrali ste sa už na slepú babu? Ako ste hľadali kamarátov, keď vám zaviazali oči šatkou? Že ste ich chytali rukami? Správne. Ako ste prišli na to, čo držíte v ruke, keď ste mali uhádnuť, o aké ovocie ide? Že ste si ho poriadne ohmatali? Správne.

Máte doma CD s rozprávkami? Alebo máte v mobile vaše obľúbené pesničky, ktoré počúvate, keď si chcete odpočinúť alebo byť chvíľku sami a len tak premýšľať? Určite áno. Že nám na počúvanie slúžia predsa naše ušká? Správne. Vidíte, akí ste šikovní?

Teraz sa spolu naučíme nové zaujímavé hry (pravdaže, ak ich dávno nepoznáte), ktorými si precvičíme naše zmysly.

1 Hry zamerané na zmysly, pamäť, orientáciu, pohotovosť a pohyb

1.1 Hra zameraná na upevňovanie orientačnej schopnosti podľa sluchu

Názov: Na zvonára

Cieľ: Upevňovať orientačné schopnosti podľa sluchu

Postup: Všetci hráči majú zaviazané oči, iba jeden vidí. V ruke má zvonček a občas v krátkych intervaloch zacengá. Úlohou „nevidiacich“ je, aby ho chytili podľa sluchu. Kto sa ho dotkne, preberie zvonček a vymení si s ním úlohu.

1.2 Hra zameraná na precvičenie orientácie podľa zvuku

Názov: Na poštára

Cieľ: Cvičiť orientačné schopnosti podľa zvuku

Postup: Hráči sedia v kruhu. Každý si zvolí meno niektorého mesta. V strede je poštár, ktorý má zaviazané oči. Oznamuje, že vezie poštu z Prahy do Bratislavy, zo Žiliny do Košíc atď. Hráči, ktorí si zvolili mená týchto miest, si rýchlo vymenia miesta. Poštár sa snaží niektorého z nich chytiť. Ak sa mu to podarí, chytený je poštárom.

1.3 Hra zameraná na zrakové vnímanie a zároveň na precvičenie schopnosti rýchlych reakcií.

Názov: Farby

Cieľ: Precvičovať schopnosť pohotovo reagovať

Postup: Jeden hráč povie akúkoľvek farbu a ukáže na niekoho. Ten musí povedať predmet na určenú farbu a ukázať na ďalšieho. Žiaci sa snažia pohotovo reagovať.

1.4 Hra zameraná na pohyb a pohybové ústrojenstvo

Názov: Na jastraba

Cieľ: Rozvíjať pohybové schopnosti

Postup: Jeden z hráčov predstavuje jastraba, ostatní sú holuby. Organizátor hry sa postaví bokom a zavolá: holuby, do poľa. Holuby sa rozprchnú a jastrab ich naháňa. Keď zavolá organizátor hry: Domov! Holuby sa zbiehajú do holubníka (priestor niečím na ihrisku vopred vymedzíme). Koho jastrab chytil, než doletí do holubníka, ten sa stáva jastrabom.

1.5 Hra zameraná na rozvíjanie sluchu

Názov: Pasca na myši

Cieľ: Precvičovať schopnosť reagovať podľa sluchu

Postup: Hráči sú rozdelení do dvoch družstiev. Jedno družstvo sa postaví do kruhu a utvorí pascu. Hráči druhého družstva predstavujú myši. Deti v kruhu vzpažia, čím sa pasca otvorí a myši voľne vbehnú a vybiehajú z pasce. Na znamenie vedúceho všetci pripažia a prejdú do drepu. Všetky myši vo vnútri sú pochytené. Hra pokračuje až dovtedy, pokiaľ nie sú všetky myši vychytené.

1.6 Precvičovanie pamäti a postrehu

Názov: Kimova hra

Cieľ: Precvičovať pamäť a postreh

Postup: Učiteľka položí na stôl 24 drobných predmetov: ceruzky, kamienok, klinec, špendlík, strúhadlo, štetec atď. Stôl zakryje šatkou a zavolá hráčov. Hráči si majú zapamätať čo najviac vyložených vecí. Po minúte šatku vráti na miesto a každý hráč zapíše všetky predmety, ktoré na stole videl a ktoré si zapamätal. Kto odovzdá za päť minút úplný zoznam, zvíťazí.

1.7 Hra zameraná na rozvíjanie pamäti a postrehu

Názov: Kto sa stratil

Cieľ: Precvičovať pamäť a postreh

Postup: Žiaci sa rozsadia po celej triede. Učiteľka určí jedného detektíva, ktorý má na chvíľku vyjsť za dvere. Potom vyzve iného hráča, aby vyšiel za druhé dvere. Ostatní hráči si vymenia miesta a vedúci zavolá detektíva späť do miestnosti. Na prahu mu položí otázku: Kto sa stratil? A súčasne stopuje čas. Keď detektív správne pomenuje žiaka, ktorý sa „stratil“, zapíše mu vedúci čas a hra začína znova s iným detektívom. Ak detektív vysloví nesprávne meno, zostane mu úloha aj pre ďalšiu hru. Kto z detektívov určí strateného hráča v najkratšom čase?

1.8 Hry zamerané na rozvíjanie hmatu

Názov: Triedenie geometrických tvarov

Cieľ: Rozvíjať hmat

Postup: Nastrihajte z tuhého papiera po desať malých trojuholníkov, štvorcov, obdĺžnikov a krúžkov. Potom ich vložte do ruky prvému hráčovi, ktorý má zaviazané oči. Za aký čas roztriedi obrazce na štyri kôpky podľa druhu? Za každý kus, ktorý položí na nesprávnu kôpku, mu pripočítame päť sekúnd. Kto z hráčov dosiahne najlepší čas?

Podobne môžeme postupovať aj s gombíkmi. Prvému súťažiacemu zaviažeme oči a dáme mu do vrecúška tridsať pomiešaných gombíkov – po desať rovnakej veľkosti. Za aký čas ich roztriedi podľa veľkosti? Za každý chybné položený gombík pripočítame desať sekúnd.

Názov: Hra so sponkami

Cieľ: Zdokonaľovať hmat

Postup: Prinesieme krabičku kancelárskych sponiek. Každému hráčovi dáme desať kusov a zaviažeme im oči. Na znamenie začnú spájať sponky do dlhej retiazky. Kto bude hotový skôr? Učiteľ upozorní žiakov na bezpečnosť pri práci so sponkami.

Názov: Stavba veže z kociek

Cieľ: Precvičovať hmat

Postup: Potrebujeme 10 – 15 kociek z detskej stavebnice alebo škatuľky od zápaličiek. Prvému súťažiacemu zaviažeme oči a povieme mu, aby z kociek alebo škatuliek postavil vežu. Ak mu rozostavená veža spadne, musí začať znovu. Kto postaví vežu v najkratšom čase?

Názov: Nebezpečná cesta

Cieľ: Rozvíjať orientáciu v priestore podľa hmatu

Postup: Rozostavíme po miestnosti rôzne prekážky – stoličky, lavice, prázdne fľaše, stojany atď. Potom privedieme prvého hráča s pokynom, aby si prehliadol rozostavené prekážky a potom so zviazanými očami prešiel k náprotivnej stene, dotkol sa jej a vrátil sa späť. Snaží sa neprevrútiť žiadnu prekážku. Meriame mu čas od štartu k cieľu (ktorý je opäť na prahu). Hra pokračuje s ďalšími súťažiacimi.

Názov: Kto určí správne

Cieľ: Precvičovať hmat a pamäť

Postup: Hráči sa posadia okolo stola tak tesne k doske, aby si navzájom nevideli ruky, ktoré majú pod stolom na kolenách. Vedúci vyťahuje zo škatuľky rôzne drobné predmety (gombík, kúsok látky, klinček, gumu, strúhadlo atď.) a podáva ich tomu, kto sedí po jeho ľavici. Hráč si predmet pod doskou ohmatá a podáva ho susedovi po ľavej ruke. Predmet tak obíde celý stôl bez toho, aby ho niekto uvidel a vráti sa k vedúcemu, ktorý ho opäť schová do škatuľky. Keď vedúci dostane späť poslednú z kolujúcich vecí, vyzve hráčov, aby si vzali papiere a ceruzky a zapísali všetky predmety, ktoré poznali a zapamätali si. Zvíťazí ten, kto odovzdá úplný zoznam. Počet predmetov závisí od vekovej kategórie žiakov a o ich schopnosti.

1.9 Hry zamerané na rozvíjanie sluchu, vnímanie zvukov. Poznávame ucho a oko ako orgány.

Názov: Hľadanie budíka

Cieľ: Precvičovať sluchovú pozornosť

Postup: K tejto hre nastupujú hráči postupne jeden za druhým. Posielame ich do miestnosti so šatkou na očiach, aby tam čo najrýchlejšie našli tikajúci budík. Každému meriame čas, ktorý uplynie od okamihu, kedy vstúpi do miestnosti, do chvíle, kedy sa dotkne budíka.

Názov: Čo to bolo

Cieľ: Rozvíjať schopnosť rozlišovať zvuky

Postup: Hráči sa posadia tak, aby nevideli vedúceho, pripraví si ceruzky a papier a pozorne počúvajú. Majú poznať rôzne zvuky – trhanie papiera alebo plátna, škrtnutie zápalky, cengnutie lyžičkou, zatĺkanie klinca atď. Keď vedúci dokončí sériu zvukov, žiaci si začnú zapisovať tie, ktoré poznali a rozoznali. V závere hry prebieha prezentácia žiakov v kruhu, kde si účastníci hovoria to, čo si napísali na papier. Nikto nevyhráva a nikto nie je z hry vylúčený.

Názov: Kto má dobrý sluch

Cieľ: Cibriť sluch na základe rozlišovania zvukov

Postup: Účastníkov hry obrátíme chrbtom k vedúcemu hry (prípadne zaviažeme oči), ktorý rozličným spôsobom napodobňuje rôzne zvuky: píše na tabuľu, otvára okno, premiestňuje stoličku, naťahuje hodinky, zotiera tabuľu, chodí po miestnosti, púšťa vodu z vodovodu,

strúha ceruzku, trhá papier, listuje v knihe atď. Hráči píšu (alebo odpovedajú), aké zvuky počuli.

Názov: U lekára

Cieľ: Poznať oko ako zmyslový orgán

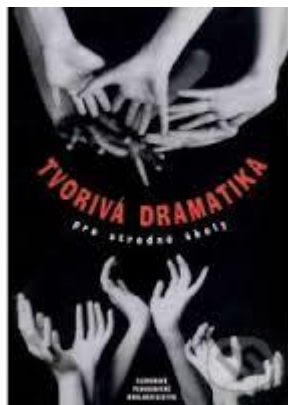
Postup: Pripravíme väčší výkres, na ktorom sú nalepené veľké, malé, stredné písmená a čísllice. Výkres upevníme na tabuľu vo vzdialenosti 3 - 4 m. Postupne po radoch pri ukazovaní na jednotlivé písmená žiaci odpovedajú. Pri čítaní si žiaci zakrývajú jedno oko. Otázkami privedieme žiakov na nové učivo: Napríklad čo musíme mať dobre vyvinuté, aby sme vedeli z tabule dobre čítať? Odpoveď: Oko. Postupne dávame žiakom otázky o oku - orgáne zraku.

Názov: Na kukučku

Cieľ: Poznať ucho ako zmyslový orgán

Postup: Pred začatím hry upozorníme žiakov na zvýšenú pozornosť. Jeden žiak odchádza za dvere triedy. Zatiaľ v triede určíme žiaka, aby na vyzvanie "kukučka" zakukal. Úlohou žiaka, ktorý bol vonku, je správne uhádnuť, kto to bol. Ak uhádne správne, ide za dvere ten, ktorý bol odhalený ako kukučka. Ak je žiak neúspešný ani pri druhom pokuse, vymeníme ho. Uvedenou hrou nadväzujeme na výklad nového učiva otázkami: Čo musíme mať vyvinuté, aby sme vedeli odkiaľ prichádza hlas? Odpoveď: ucho, sluchový orgán. Postupne dávame ďalšie otázky k téme hodiny.

Na rozvíjanie a precvičovanie zraku je výborné pexeso. Radi sa ho hrávate? To je fajn, tak si túto hru môžete zahrať spolu s pani učiteľkou aj na tvorivej dramatike či literatúre.

2 Jazyk a jazykolamy

Viete, čo je jazyk? Jazyk je skupina znakov a pravidiel, na základe ktorých vzniká konkrétna reč. Sú to ustálené znaky a pravidlá, čiže sa nemôžu len tak, kedy sa nám zachce, meniť.

Niekedy sa však tieto pravidlá upravujú a túto úpravu nazývame kodifikácia. Kodifikáciou sa zaoberajú ujovia a tety z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra v Bratislave.

Náš slovenský jazyk je prekrásny. Reči, ktorou hovoríme, sa nevyrovná žiadna iná, lebo je naša – materinská.

Avšak nemusíme byť pritom takí vážni. V našom jazyku je množstvo veselých slov, ktorými si ho obohacujeme. Niektoré spôsoby ste sa už učili.

Viete aj to, že si pri niektorých slovách môžeme náš jazyk toľko ohýbať, až si ho div nezlámeme. Ako bude vyzerat' slovo, ktoré poskladáme zo slov *lámat' a jazyk*?

JAZYKOLAM

Jazykolam je krátka veta alebo slovné spojenie, ktoré sa ťažšie vyslovuje.

Prekonávaním na prvý pohľad nevysloviteľných slov či viet môžeme získať skúsenosti, ktoré nám zdokonalia našu výslovnosť a artikuláciu. Vďaka nim môže byť plynulejšia.

Jazykolamy nám poskytujú veľa zábavy, ale pre ozajstné precvičovanie je vhodné začať vyslovovať jazykolam najprv pomaly a zrozumiteľne a potom postupne zrýchľovať tempo.

Takéto cvičenia sú vhodné najmä pre ľudí, ktorí sa živia hovorením, napríklad pre moderátorov, učiteľov, hercov, hlásateľov a podobne.

Slovenské jazykolamy:

1. V našej peci myši pištia, v našej peci psík spí.
2. Juro neruj Jura! Juro neruj Jura! Juro neruj Jura!
3. Všetky húsky sa poprekoprcovali po priekope.
4. Išiel pštros s pštrosicou a pštrosíčkami Pštrosou ulicou.
5. Ešte sa tie makovičky nepovymakovičkovali.
6. Šašo vešia osušku. Šašo vešia osušku. Šašo vešia osušku.
7. Pes spí, psy spia. Pes spí, psy spia. Pes spí, psy spia.
8. Naolejuje Júlia Júliu, alebo nenaolejuje Júlia Júliu?
9. Naša lomenica je zo všetkých lomeníc tá najlomenicovatejšia.
10. Levy sa váľali dolu lávou do válova.
11. Vojaci sú vyrukavičkovaní a veliteľ je najnevrukavičkovateľnejší.
12. Najneobhospodarovateľnejšími.
13. Rozprostovlasatela sa dcéra kráľa Nabuchodonozora, alebo nerozprostovlasatela sa dcéra kráľa Nabuchodonozora?
14. Odideologizovaný deziluzionizmus.
15. Brontosaurus, brontosaurica a brontosauričatá sa hádajú, ktorí z nich je najbrontosaurovatejší.
16. Vyskočil vyskočil, Vyskočilku preskočil, Vyskočilka vyskočila, Vyskočila preskočila.
17. Popukané pukance popukali na plne popukanej panvici plnej popukaných pukancov.
18. Nemá Peter ani meter, meria meter ten náš Peter?
19. Železo, železo, oželezilo si sa? Koleso, koleso, okolesilo si sa?
20. Priemerný premiér prišiel na priemernú premiéru priemerného filmu o priemernom priemysle.
21. Keď nenaolejujeme linoleum, tak naolejujeme lampu. Keď nenaolejujeme lampu, tak naolejujeme linoleum.
22. Strč prst skrz krk.

A ďalšie, aby ich nebolo málo ☺

Pred potokom, za potokom päť kôp konopí.

Kvapka kvapla, klapka klapla.

Žeby žaby žuvali žuvačku?

Išli krty na maškrtky, prvý, druhý, tretí, štvrtý. Piaty robil nanič vrty, nevzali ho na maškrtky.

Tristotridsaťtri strieborných striekačiek striekalo na tristotridsaťtri strieborných striedach.

Veľmi zaujímavé sú tiež takzvané „prešmyčky“, s ktorými ste sa taktiež určite stretli. Čo to vlastne prešmyčka je?

Tento druh hádanky je určite najjednoduchší, no na tvorbu a lúštenie v žiadnom prípade nie najľahší. Predlohou/náznačkom prešmyčky je slovo, podstatné meno, prípadne aj ako podmet s prísudkom či prívlastkom, vždy však v 1. páde. Úlohou riešiteľa je poprehadzovať jednotlivé písmená tak, aby vznikol nový, zmysluplný výraz. Svoje miesto však musia zmeniť najmenej dve písmená. Tie sa však nesmú medzi sebou iba vymeniť, lebo v takom prípade by išlo o iný druh hádanky.

STRK – KRST, PARMA – RAMPA, RÁM KATA – KAMARÁT

Autori často využívajú možnosť použiť mäkkceň a dĺžeň ako písmeno **V** či **I** alebo naopak, prípadne ich presunúť na iné písmená.

ŠÁL – S V A I L – VISLA

Stáva sa, že riešitelia nájdu aj takzvané vedľajšie riešenia, zodpovedajúce podmienkam hádanky. Aj tie sa považujú za správne. Ak autor o vedľajších riešeniach vie vopred, uvedie pri hádanke krátke nasmerovanie na výsledok.

RISK ANTA

Nádoba sa kláti,
súper sa z nej stratil.

Riešenia sú napr. STARINKA aj KANISTRA. A keďže nás autor nasmeroval na nádobu, v tomto prípade platí riešenie KANISTRA.

Prešmyčka sa v poslednej dobe stala takou populárnou, že existujú súťaže výhradne s touto hádankou. Využíva sa pri tom schopnosť riešiteľa nielen vylúštiť prešmyčku, ale nájsť čo najviac vedľajších riešení.

Pokús sa nájsť prešmyčky a zapíš všetky možné riešenia na riadky pod rámčekom.

kura - ruka kahan - Hanka rátal - táral obor - Robo
natri - Nitra Ali, žni - Žilina skáče - sekáč drevo - vedro
vlaha - hlava rám kata - kamarát popuk - pupok ináč - Čína
líška - kašli cibul'a - Ľubica koral - Karol láska - skala

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zhrnutie:

Účel cvičenia:

- zlepšovanie fungovania rečových orgánov,
- precvičovanie artikulácie,
- rozširovanie slovnej zásoby

Slovnú zásobu, artikuláciu a výslovnosť si však neprecvičujeme len pomocou jazykolamov. Hovorí sa, že dobrý pravopis a bohatú slovnú zásobu mávajú ľudia, ktorí veľa čítajú. Nie však esemesky, ale rôzne príbehy z krásnej literatúry alebo odbornej či inej. A je to naozaj tak.

Preto Vám Zošitko ponúka úryvky i celé príbehy o ľudoch i zvieratkách. Mnohé z nich sú poučné a prinesú tiež veľa zábavy, ale i tajomstiev a záhad.

To, či textom, ktoré budete čítať i rozumiete, si budete môcť overiť prostredníctvom jednoduchých úloh a cvičení.

3 Zo života detí. Princ a bedár

(Môžeš poznať aj pod názvom Princ a žobrák)

Niektorí vravia, že sa táto udalosť naozaj stala, iní, že je to výmysel. Nuž, ktože ho vie...Úryvok, ktorý si prečítaš v učebnici literatúry na strane 85 ti rozpovie príbeh dvoch chlapcov. Jeden z nich sa narodil v panskom sídle – v paláci bohatým rodičom, ktorí mali z neho veľkú radosť. Chlapčekomu dali meno Eduard. V ten istý deň sa narodil synček aj iným rodičom. Tí však nebývali v honosnom paláci, ale v chudobnej chalupe, v ktorej už plakalo veľa detí, a preto sa tomuto chlapčekomu veľmi netešili. Bolo to však ich dieťa, ktoré im pánboh požehnal, a tak ho s láskou prijali. Pomenovali ho celkom obyčajne – Tom.

A teraz si možno povieš: „A čože je na tomto príbehu také zvláštne?“ Nuž to, že sa títo dvaja chlapci jedného pekného slnečného dňa celkom náhodou stretli a s prekvapením zistili, že sa na seba veľmi podobajú. Začali sa zhovárať. Eduard na chvíľu zatúžil zbaviť sa večných prenasledovateľov – sluhov, ktorí ho strážili na každom kroku, chcel šantiť bosý na lúke ako obyčajní chudobní chlapci, ktorí sa hrali tu na koníka, tam zas na skrývačku. Tomovi zas v hlávke vrtala zvedavá otázka: „Aké by to bolo, keby ma všetci počúvali? Keby som tak mal moc, dal by som všetkým chudobným viac peňazí, aby deti nemuseli chodiť bosé a hladné.“ A odrazu sa na seba pozreli. Obom napadla rovnaká myšlienka. Eduard sa stane Tomom, Tom zasa Eduardom. A vymenili si oblečenie....

1. úloha: a.) Prečítaj ukážku v učebnici.
b.) Z textu vypíš hlavné postavy a charakterizuj ich
c.) Z textu vypíš vedľajšie postavy a charakterizuj ich

2. úloha: a.) Z textu vypíš priamu reč v tomto poradí:

- 1.) UP
- 2.) PU
- 3.) UPU

- b.) Vypíš umelecké prostriedky, ktoré tu nájdeš
- c.) Vyhľadaj a napíš 3 podstatné mená, 3 prídavné mená, 3 plnovýznamové slovesá
- d.) Vyhľadaj a napíš 3 vyjadrené podmety a 3 nevyjadrené podmety.

Historicky pravdivá je osoba princa Eduarda, ktorý sa po smrti svojho otca Henricha 8. stáva anglickým kráľom. Princ spoznáva na vlastnej koži život mimo kráľovského paláca a dostáva sa do rôznych problémov, z ktorých sa mu vždy podarí dostať. Učí sa žiť a hodnotiť ľudí. Tom spoznáva zákulisie politiky, dokonca vydáva zmeny v súdnictve. Nakoniec sa obaja stretávajú pri korunovácii a Tom odovzdáva korunu pravému princovi.

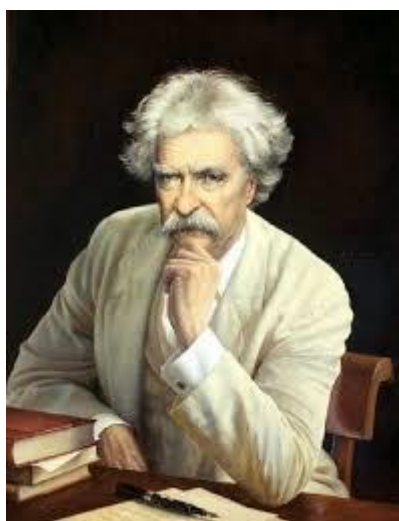
Prečítaj si túto knihu. Určite ťa už od začiatku upúta. Je o tom, že tvrdý život naučil mladého princa chápaniu iných a milosrdenstvu a chudobnému chlapcovi zasa umožnil vykonávať dobro v konečnom víťazstve spravodlivosti.

Skús sa zamyslieť: zídu sa ti tieto vlastnosti aj v tvojom živote a v súčasnej dobe?

1. Doplň do textu :

Knihu Princ a bedár napísal....., americký spisovateľ. Pracoval akona riečnej lodi a z tohto obdobia čerpá aj jeho román..... Sú známe aj jeho diela

2. V ukážke, ktorú ste si prečítali rozprávač zobrazuje druhých postáv a tiež..... Rozprávač používa slovesá v tvareosoby. Takéto rozprávanie nazývamerozprávanie.

3. úloha:

Porozmýšľaj a skús vyjadriť hlavnú myšlienku diela. Akým literárnym druhom je ukážka?

4 Môj mladší brat a ja

Kde najradšej odpočívaš? Kde snívaš svoje sny? Kam utekáš, keď niečo vyvedieš a rodičia ťa vyhrešia? Kde máš svoju posteľ, v ktorej si predstavuješ rôzne veci? Kde si udržiavaš poriadok? ☺ Kde si píšeš domáce úlohy a pripravuješ sa na vyučovanie? Jasné, že poznáš správnu odpoveď! Je to

Aj Kristína má izbu, v ktorej by rada našla útočisko, keď sa deje niečo zlé alebo sa „zašila“ pred svetom, keď chce byť sama. Lenže také niečo jej nehrozí. Izbu má, no nemôže o nej povedať, že je jej. Delí sa o ňu s mladším bratom, ktorého nemá veľmi rada. Má pocit,

že je zvyhodňovaný, že mu rodičia dávajú menej povinností než jej a vôbec...že má ľahší život než ona.

A akoby to nestačilo, musí mu pomáhať s matikou. Och, áááu, normálne ju to bolí. Závidí babám z triedy, ktoré nemajú mladšieho brata a ešte viac tým, ktorí nemajú žiadneho brata. Je s ním akurát oštara. Trapoš! Lepší je pes, ako brat!

1. Vypíš názov knihy (Zbierky poviedok), z ktorej je v učebnici úryvok.

.....
.

2. Iste už vieš, čo znamená pojem *slang*. V úvode textu ich má Zošitko niekoľko. Nájdi ich, vypíš a pomenuj spisovným slovom

.....
.....
.....

3. Nájdeš aj citoslovcia?.....

4. Vyznač správnu odpoveď.

A. Autorom zbierky je Ján Smrek	B. Ide o ľudovú prózu
C. Poviedku napísala Katarína Gillerová	C. Ukážka je preložená z nemčiny

5. Podčiarkni postavy, ktoré do príbehu nepatria. Vedľa postavy, o ktorej si to myslíš, napíš, ku ktorému literárnemu dielu by si ju zaradil/a.

otec, Milan a Hanka.....
mama....., Peťo....., Kristína....., Ikaros.....
Bubi....., Maroško....., Tom Canty.....

6. Nájdi v texte vetu, kedy nastal v Kristíninom správaní obrat a doplň ju.

Cítim saa zrazu zisťujem, že

7. Ukážka *Môj mladší brat a ja* je poviedkou. Podčiarkni jedno z dvojice tvrdení, ktoré pre poviedku platí.

- ♣ príbeh má zložitý dej – príbeh má jednoduchý dej
- ♣ v príbehu vystupuje málo postáv – v príbehu vystupuje veľa postáv
- ♣ príbeh zachytáva dlhšie časové obdobie života postáv – príbeh sa odohráva v kratšom časovom úseku.

8. Na riadok napíš, aký typ rozprávania je v ukážke použitý. Zakrúžkuj možnosť, ktorá označuje správny čas v poviedke.

- a.) minulý čas
b.) prítomný čas

9. Kristína skoro mesiac prepisovala mamine lístky, opakovane podvádza. Vyber tie možnosti, ktoré sa nezhodujú s jej správaním v ukážke.

- 1.) nerada chodila na nákupy, radšej utierala prach
- 2.) nechcelo sa jej vysávať
- 3.) chcela mať viac povinností ako brat
- 4.) tešila sa, že jej ubudlo povinností
- 5.) venčenie psa prenechala bratovi, aby mal viac pohybu
- 6.) list na poštu sama zanesla presne podľa maminho pokynu

Zapamätaj si

Slangové slová sú typické pre určité skupiny ľudí (napríklad vojaci, mladí ľudia – žiaci, študenti, baníci...). Je v nich tzv. deformácia slov, čiže slovo sa napíše aj vysloví inak. Napríklad dejepis – deják, učiteľka – učka, dievča – baba, bezchybne (bezvadne – z

čestiny) – bezva, kamarátka - kamoška a pod. Slang vzniká rôznymi postupmi, napríklad skracovaním slov alebo používaním osobitných prípon.

5 Čítanie s porozumením

Roald Dahl , Myši hore nohami

Kedysi dávno žil starý 87 ročný muž menom Labon. Celý svoj život bol tichým a mierumilovným človekom. Bol veľmi chudobný a veľmi šťastný.

Keď Labon zistil, že má v dome myši, spočiatku ho to veľmi netrápilo. Myši sa však množili. Začali ho obťažovať. Myši sa stále množili a napokon prišiel čas, keď to nemohol ďalej vydržať.

„To je už priveľa,“ povedal. „Zachádza to naozaj príďaleko.“ Odkrival z domu dolu ulicou do obchodu, kde kúpil niekoľko pascí na myši, kus syra a nejaké lepidlo.

Keď sa dostal domov, natrel spodok pascí lepidlom a prilepil ich na strop. Potom ako návnadu vložil do pascí opatrne kúsky syra a odišiel.

Tú noc, keď myši vyšli zo svojich dier a na strope zbadali pasce na myši, pomysleli si, že je to výborný vtip. Prechádzali sa dookola po dlážke, navzájom sa pošťuchávali, prednými labkami ukazovali dohora a pukali od smiechu. Napokon, bola to poriadna hlúposť vidieť pasce na myši na strope.

Nasledujúce ráno, keď Labon prišiel a uvidel, že sa žiadna myš do pasce nechytla, usmial sa, ale nepovedal nič.

Vzal stoličku, natrel lepidlo na spodok nôh a

prilepil ju hore nohami na strop vedľa pascí na myši.

To isté urobil so stolom, s televízorom a s lampou.

Zobral všetko, čo bolo na dlážke a prilepil to hore nohami na strop. Prilepil tam dokonca aj malý koberček.

Nasledujúcu noc, keď myši vychádzali zo svojich dier, ešte stále žartovali a smiali sa na tom, čo videli predošlú noc. Ale zrazu sa pozreli na strop a okamžite sa prestali smiať.

„Prepánakráľ!“ vykrikla prvá. „Pozrite sa nahor! Je tam dlážka!“

„Nebesa!“ zapišťala druhá. „Ved' stojíme na strope!“

„Začínam cítiť závrat,“ povedala ďalšia.

„Všetka krv mi stúpa do hlavy,“ povedala ďalšia.

„To je strašné!“ povedal staručký myšiak s dlhými fúzmi. „Je to skutočne strašné! Musíme s tým okamžite niečo urobiť!“

„Omdliem, ak budem musieť stáť na hlave ešte dlhšie,“ zapišťala mladá myška.

„Ja tiež!“

„Nemôžem to vydržať!“

„Zachráňte nás! Urobte niekto niečo, ale rýchlo!“

Začali byť hysterické. „Viem, čo urobíme,“ povedal najstarší myšiak.

„Postavme sa všetci na hlavy, potom budeme v správnom smere.“

Všetci sa poslušne postavili na hlavy a po dlhšom čase začali jedna za druhou odpadávať, lebo im krv prudko prúdila do hlavy.

Nasledujúce ráno, keď tam Labon prišiel, celá dlážka bola pokrytá myšami.

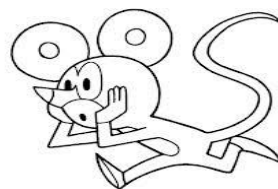
Rýchlo ich pozbieral a vyhodil do koša.

Z toho plynie poučenie: vždy, keď sa vám zdá, že je svet úplne hore nohami, presvedčte sa, či stojíte nohami pevne na zemi.

Páčila sa ti rozprávka? Určite áno. Labon bol múdry a bystrý, však?

Ty si určite tiež, a preto budeš vedieť odpovedať na všetky nasledujúce otázky.

Poriadne sa sústreď a označ správnu odpoveď.

Otázka č. 1

Prečo sa chcel Labon zbaviť myši?

- A Vždy nenávidel myši
- B Bolo ich tam príliš veľa
- C Smiali sa veľmi nahlas
- D Zjedli mu všetok syr

Otázka č. 2

Kde dal Labon pasce?

- A do koša
- B vedľa myších dier
- C pod stoličky
- D na strop

Otázka č. 3

Prečo sa myš šťuchali a ukazovali hore svojimi prednými labkami, keď vyšli prvú noc zo svojich dier?

- A Videli stoličku na strope
- B Mysleli si, že Labon urobil niečo hlúpe

C Chceli syr z pascí na myši

D Zľakli sa toho, čo videli

Otázka č. 4

Prečo sa Labon usmieval, keď videl, že v pasciach nie je žiadna myš?

.....

.....

.....

Otázka č. 5

Čo urobil Labon potom, keď prilepil stoličku na strop?

A Usmial sa a nič nepovedal.

B Kúpil pasce na myši

C Prilepil všetko na strop

D Dal myšiam trochu syra.

Otázka č. 6

Kde si myši mysleli, že stoja počas druhej noci? Čo sa rozhodli s tým urobiť?

.....

.....

.....

Otázka č. 7

Nájdí a odpíš jednu z viet poukazujúcej na paniku, ktorá myši zachvátila počas druhej noci

.....

.....

Otázka č. 8

Akým spôsobom hovorí rozprávka to, čo si mysleli myši, že sa stalo?

A rozprávaním o tom, čo si Labon myslel o myšiach

B opísaním toho, kde myši žili

C rozprávaním o tom, čo medzi sebou hovorili myši

D opisom výzoru myší

Otázka č. 9

Prečo bola dlážka posiatá myšami, keď tam Labon prišiel posledné ráno?

A Myši stáli príliš dlho na hlave

B Labon dal myšiam príliš veľa syra

C Myši popadali zo stropu

D Labon natrel dlážku lepidlom

Otázka č. 10

Kde dal Labon myši, keď ich pozbieral z dlážky?

.....

Otázka č. 11

Myslíš, že bolo ľahké myši oklamať? Uveď jednu príčinu, prečo áno alebo nie

.....

.....

Otázka č. 12

Z príbehu by si možno vedel charakterizovať Labona. Skús to a napíš, čo to dokazuje

.....

.....

.....

.....

Otázka č. 13

Ktorá dvojica slov najlepšie vystihuje, aký bol príbeh?

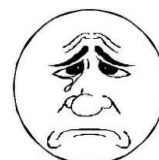
A vážny a smutný

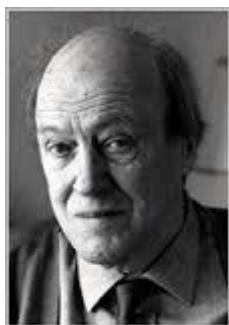
B strašidelný a vzrušujúci

C zábavný a múdry

D napínavý a záhadný

Porozumel si textu?

Roald Dahl bol britský spisovateľ, známy je najmä od roku 1940 svojou tvorbou pre deti i dospelých.

Jeho najznámejšie diela, pravdaže okrem mnohých iných sú:

Charlie a továreň na čokoládu, Matilda, Čarodejnica a Jakub a obrovská broskyňa.

Však sú ti tieto názvy diel známe?

Niektoré z jeho kníh boli dokonca sfilmované.

Zapamätaj si

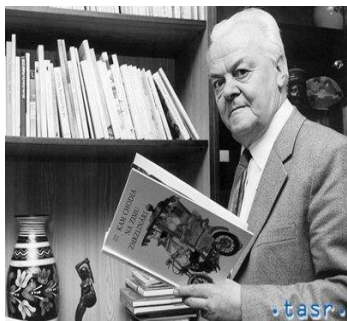
Textu, ktorý čítame porozumieme vtedy, keď pochopíme jeho význam.

Porozumieť textu nám pomôže, keď v ňom dokážeme vyhľadať určité myšlienky, keď sa nám podarí definovať niektoré slová či slovné spojenia, dokážeme určiť prostredie, v ktorom sa príbeh odohráva a určiť tému či ideu textu.

6 Dobrodružná literatúra

Rudo Moric, Prefíkané vrany

Ujo horár Bohdan je človek srdečný a dobre pozná prírodu i život zvierat. Za pochôdzky horou so svojim spoločníkom často spomína na to, čo v hore zažil s lesnými zvieratkami. Vtedy načrie do kapsy svojich poľovníckych skúseností a živo, tajomne i pútavo vyrozpráva príhody o líške premúdrej, o lesnom sedmospáčovi, o prefíkanej vrane a iných obyvateľoch lesov a polí. Utešene opisuje krásu prírody a majestátnych slovenských hôr.

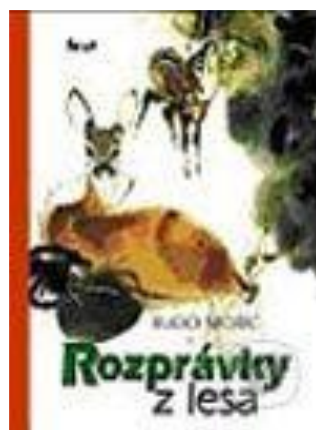
Pán Rudo Moric bol slovenský prozaik a publicista. Publikoval v detských časopisoch, v týždenníku Život, Slovenské pohľady a Kultúrny život.

Jednou z jeho najznámejších kníh je kniha Z poľovníckej kapsy, ktorá vznikla po autorovej dovolenke v kysuckých horách, kde trávil čas s horárom Bohdanom Müllerom.

Jeho rozprávanie primälo Ruda Morica k napísaniu spomínanej knihy. Chcel ňou upozorniť na isté pravidlá, ktoré má aj príroda a my, pokiaľ sme v nej, ich musíme rešpektovať. Príroda totiž patrí všetkým (preto, že poskytuje oddych a relax, keď sme veľmi unavení) a zároveň nikomu (pretože nie sme jej vlastníckmi a podľa toho sa musíme aj správať. Neničiť ju a vážiť si ju.).

Medzi inými príbehmi, ktoré ujo horár autorovi vyzozprával bola aj príhoda o istej vrane. Ujo nemal vrany rád, pretože boli škodcami a zlodejkami. Raz sa stalo čosi, čo prinútilo uja horára súhlasne pokývať hlavou a vrany trochu obdivovať. Prečo? Prečítaj si zaujímavý príbeh v učebnici literatúry na strane 110.

1. Doplň do textu

Vrana je, žije v blízkosti lesov, polí a,
v zime najmä na poliach spolu so samcami, nazývanými.....
Živí sa apotravou, do
ktorej patrí:

2. Pokús sa opísať a charakterizovať uja Bohdana. Aký podľa teba bol?

.....
.....
.....
.....

3. Vyhl'adaj v príbehu umelecké prostriedky

.....
.....
.....

4. Označ nepravdivé tvrdenie o literárnej ukážke.

- A Autorom diela, z ktorého je ukážka, je slovenský spisovateľ Rudo Moric.
- B Úryvok, ktorý ste čítali pod názvom Neposedné vrany, je z knihy Z horárovej tašky.
- C Kniha vznikla na základe rôznych príbehov o zvieratách, ktoré spisovateľovi rozprával horár Bohdan Müller pri potulkách po horách počas dovolenky na Kysuciach.
- D V ukážke o vranách bol hlavným hrdinom srnček Parôžtek

V nasledujúcich otázkach zakrúžkuj správnu odpoveď.

5. Prečo sa ujo Bohdan Müller vybral k rybníku?

- A poľovať na divé kačice
- B pozorovať vrany
- C poľovať na bažanty

6. Čo hľadali vrany vo vypustenom rybníku?

- A chrobáky
- B jašteričky
- C larvy motýľov

7. Čo sa nachádzalo v susedstve rybníka?

A základná škola

B štrkovisko

C ihličnatý les

8. Spomenieš si, či si sa už stretol s vranou ako postavou v inom literárnom žánri?

.....

9. Opíš formou on-rozprávania spôsob, akým sa vrany dostali k chutnému mäsku.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zapamätaj si

Dobrodružná literatúra je literatúra, ktorej základným znakom je dej plný dobrodružstiev, nezvyčajných príbehov. Príbeh sa odohráva v nevšednom prostredí. Dej sa stupňuje, napätie narastá, často sa využíva fantázia.

7 Detektívka

Jela Mlčochová, Adrianin prvý prípad

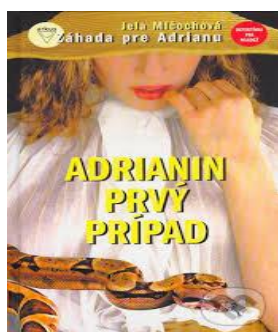
Hlavnou hrdinkou nasledujúceho príbehu, ktorý budeš, milý/á šiestak/čka, čítať na hodine literárnej výchovy, nie je nik iný ako dvanásťročná Adriana. Je to presne také dievča ako ty či tvoje spolužiačky (ak si chlapec ☺), akurát má zvláštnu záľubu: miluje záhady a tajomstvá. A keby len to! Ona ich ešte aj lúska ako orechové škrupiny. Jej veľkým vzorom je sympatická dvojica detektívov Harriet Makepeaceová a James Dempsey, ktorých možno poznáte z televízie.

Adriana chce byť tiež takou úspešnou detektívkou a sníva o tom, že raz príde na koreň každej záhade a každému zločinu. Pokojnou ju nenechá ani strata vzácneho obrazu a rozhodne sa, že dokáže nielen sebe ale aj ostatným, že na to, aby raz bola skvelou kriminalistkou, má všetky predpoklady.

Naša hrdinka sa teda pustí do pátrania. Vzápätí dochádza k nevysvetliteľnej dopravnej nehode, do mesta príde zlatý mercedes a na scéne sa objavuje tajomný Kapitán s neznámym cudzincom. Akoby toho nebolo aj tak dosť, na svetlo božie vyjde skutočnosť, že v záhrade za Adrianiným domom sa v noci dejú čudné veci.

Adriana sa navyše dozvedá, že do prípadu je zapletená aj jej staršia sestra Karolína. Čo s tým? Prípad sa čoraz viac zamotáva, podozrivých pribúda a možných vysvetlení je ako makových kvetov na lúke.

Jela Mlčochová je súčasná slovenská spisovateľka.
Píše krátke prózy, poviedky, detektívky a tiež prekladá
z francúzskeho jazyka.
Publikovala v časopisoch Život, Slovenka a Kamarát.
Najviac sa venuje tvorbe pre deti a mládež.
Zaujímavou informáciou pre teba bude jej ocenenie
Medzinárodného domu umenia Bibiana „Najlepšia detská
kniha jesene 1997“.

Ale teraz si už prečítaj úryvok z učebnice na strane 123 a uvidíš, ako nečakane
a prekvapujúco sa rozuzľuje uzlík záhad, ktoré sa miestami zdali byť nevyriešiteľné.

1. Napiš, na čom je založený dej príbehu. Vieš zaradiť ukážku k literárnemu žánru?

Podľa čoho si do dokázal/a?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Pomenuj všetky postavy z ukážky

.....

.....

.....

2. Kto bol Adrianin vzor detektíva?

.....

3. Koho zbadal počas výpadku elektrického prúdu správca galérie?

.....

4. Čo našiel správca, keď sa dostal na miesto, odkiaľ je výhľad na schodisko?

.....

5. Vypíš, pomenuj a vysvetli podčiarknuté slovné spojenia v úvode textu v Zošitkovi.

.....

.....

.....

.....

.....

6. Aký názov niesol ukradnutý obraz?

.....

7. Pomenuj a vysvetli umelecký prostriedok: „Bol som slepý ako krt.“

.....

.....

.....

8. Prečo Adriana podozrievala aj svoju sestru?

.....

.....

Zapamätaj si

Detektívna literatúra je taká literatúra, ktorej dej sa vyznačuje dejovosťou a jednoduchou kompozíciou (stavbou) založenou na zločine a pátraní po páchateľovi.

Základným motívom je záhada a víťazstvo dobra nad zlom. Hlavnou postavou je detektív (vyšetrovateľ), ktorý sa snaží odhaliť zločinca a takto prípad vyriešiť.

Teraz ešte niekoľko informácií o detektívke:

Môžeme sa stretnúť s dvoma prípadmi odhalenia páchatel'a v detektívke. V prvom prípade sme svedkami celého vyšetrovania zločinu a v závere spolu s detektívom prichádzame na stopu zločincovi, odhaľujeme, kto zločin spáchal.

V druhom prípade nás autor zoznámi s páchatel'om hneď v úvode príbehu a postupne spolu s detektívom prechádzame celým obdobím, ako, kde a prečo zločin spáchal a hľadáme dôkazy na jeho usvedčenie.

A ešte dve jednoduché úlohy pre teba na záver:

1. Vieš vysvetliť, aký je rozdiel medzi kriminalistom a kriminálnikom?
2. Pozorne si prezri premýšľajúceho pána na obrázku. Vieš, kto je to?

8 Dráma a dramatické umenie (A sme opäť pri dramatike ☺)

Dráma je jeden z troch základných literárnych druhov. Vznikla v starovekom Grécku a od svojho vzniku prešla veľmi zložitým vývojom, pričom najväčšie zmeny sa prejavili v 20. storočí.

Predstav si, že kedysi bolo absolútne neprípustné, aby divadlo hrala žena. A preto aj ženské úlohy stvárňovali muži. Určite to miestami bolo komické. Už vtedy poznali komédiu a tragédiu. Komédie boli však určené chudobnejším divákovi, na vážne tragédie sa mohli dívať len ľudia z bohatých vrstiev. Herci hrali v slávnostných kostýmoch a v maskách. Grécki tragici spracovávali mytológiu. Spomenieš si, kde si sa s týmto termínom v literatúre už stretol/la?

.....
.....

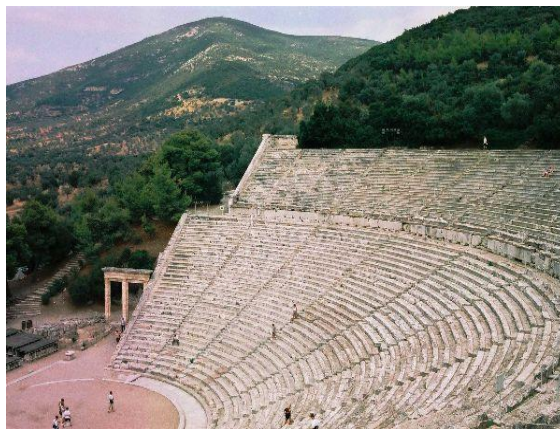
Hralo sa v divadelných amfiteátroch pod holým nebom. Tieto stavali na kopcoch a do nich vytesávali stupňovité polkruhové hľadiská. Diváci tak mali vynikajúci výhľad na všetko, čo sa na javisku odohrávalo.

Dnes drámu rozdeľujeme na štyri časti:

1.) divadlo	3.) televízna hra
2.) film	4.) rozhlasová hra

Divadlo Epidauros v Grécku

Sedadlá v takomto divadle boli najprv drevené, neskôr kamenné. Predstav si, akí šikovní boli Gréci. Už vtedy mali výbornú javiskovú techniku, dokázali napodobniť búrku, blesk, hromy... Áno. Ich kultúra bola na vysokej úrovni a dodnes nám je v mnohom vzorom.

Podme však späť k nám – domov, do školy, do triedy. Dramatické umenie sa líši od prózy a poézie viacerými znakmi. Nie vždy je v dramatickom umení potrebný rozprávač, dej prebieha priamo pred očami diváka, buď na filmovom plátne, v televízii alebo na divadelných doskách. Alebo ho môžeme vnímať sluchom – napríklad v rozhlase.

Spoznávame nové pojmy ako dejstvo, replika, dialóg, kostýmy, kulisy, režisér, scenár, hudba, osvetľovači, strih, dramaturgia, zvukári, producenti, maskéri, kameramani, výtvarník scény a pod.

1. V triede sa rozdeľte do skupín, každá skupina si vyberte niekoľko pojmov a skúste ich vysvetliť.

2. Vieš, kde mali ľudia možnosť pozrieť si prvý film? V ktorom roku to bolo?

.....

3. Doplň do textu.

Rozhlasová hra pre deti a mládež je.....,
ktorý je určený.....

Je technickým audiálnym (.....) umením bez využitia
zrkového princípu. Čiže v plnej miere využívame.....

Efekty, ktoré tvoria mimoriadne dôležitú súčasť rozhlasovej hry (napríklad šum mora,
Fúkание vetra, zvonenie, dupot kopýt..) nazývame.....efekty.

4. Označ správne odpovede. Animovaný film je taký, v ktorom

A predvádzajú svoje umenie kaskadéri

B sa stvárňuje príbeh pomocou obrázkov

C najdôležitejšiu úlohu zohráva sluchová

D sa postavičky hýbu a rozprávajú

stránka

5. Označ správnu odpoveď. Najznámejším zahraničným a slovenským predstaviteľom (autorom) animovaného filmu je (vyber správnu dvojicu):

A Tom a Jerry, Pat a Mat

B Steven Spielberg, Ján Mojto

C Walt Disney, Viktor Kubal

D Jennifer Aniston, Zuzana Fialová

6. S pomocou pani učiteľky skús povedať/napísať, koho predstavujú ostatné mená z uvedených možností.

.....

.....

.....

.....

7. Máš rád rozprávky? Nacvič a zdramatizuj spolu so spolužiakmi rozprávku O troch grošoch podľa nasledujúceho scenára.

.....

O TROCH GROŠOCH

Osoby: rozprávač, kráľ, cestár, 1. radca, 2. radca, 3. radca

Scéna 1

okraj cesty, v pozadí kulisa mesta

Scéna 2

v paláci

Rekvizity

lopata, kráľovské žezlo, mešec s dukátmi, kreslo-trón

Kostýmy

kráľovský, radcovský, cestára

Scéna 3

pri ceste

.....

Scéna 1

(okraj cesty, v pozadí kulisa mesta)

Rozprávač -Keď chodil kráľ Matej pomedzi ľudí, stretol na hradskej cestára ako čistil priekopu. Kráľ Matej najprv pozoroval ako pracuje a potom pristúpil k nemu.

Kráľ -Nože, synku, povedz mi, aký plat dostávaš za túto namáhavú prácu?

Cestár -Tri groše za deň.

Kráľ -Prepánajána, ako môžeš na tom vyžiť? Veď je to veľmi málo.

Cestár -Vyžiť ako vyžiť Vaša Jasnosť. Ja totiž z tých troch grošov jeden vraciam, jeden požičiavam a na jednom sám so ženou žijem.

Kráľ -Keď ti mám povedať pravdu ,cestár, veľmi ti nerozumiem. Povedal si mi to dosť nejasne. Čo ako rozmýšľam, nie a nie prísť na to, ako to robíš. Vysvetlíš mi túto záhadu?

Cestár -Nuž pán kráľ, je to takto. Mám malého syna, ktorému požičiavam, aby mi to vrátil, keď raz budem starý a nevládny. Mám staručkého otca, ktorému vraciam, preto, lebo sa o mňa staral, keď som ja bol ešte malý. A na treťom groši sám so ženou žijem.

Kráľ -Páči sa mi tvoja reč, cestár. Hovoriš veľmi rozumne, hoci si jednoduchý človek. Za tvoju múdrosť ti dám mesiac dukátov. Ale mi musíš sľúbiť, že svoje tajomstvo nevyzradíš, kým neuvidíš môj kráľovský obraz.

Cestár -Ďakujem za štedrosť pán kráľ a sľubujem, že svoje tajomstvo nikomu neprezradím, kým neuvidím váš kráľovský obraz.

Rozprávač -Cestou na kráľovský zámok kráľ Matej rozmýšľal o tom, že i jednoduchý človek môže rozumne uvažovať. Rozmýšľal tiež o tom, ako jeho múdrosť zúžitkovať. Vtom ho napadla výborná myšlienka. Položí otázku o cestárovi svojim radcom, aby zistil, či sú dosť múdri.

Scéna 2

(v paláci)

Kráľ -Radcovia...

1.radca -Krásny a príjemný deň Vaša Jasnosť...

2.radca -Dnes je vonku príjemne teplúčko, preto má náš pán kráľ takú dobrú náladu.

3.radca -Želá si náš pán kráľ niečo?

Kráľ -Moji milí radcovia. Na svojich potulkách po kraji som spoznal človeka, ktorý za svoju prácu dostáva len tri groše. Predstavte si, on z tých troch grošov jeden vracia, jeden požičiava

a z jedného sám žije. Preukážte silu svojho umu a túto záhadu rozlúštite. Dávam vám na rozlúštenie dvanásť dní.

Rozprávač -Dvanásť dní radcovia rozmýšľali, navzájom sa radili, ale čo ako rozmýšľali, na nič múdre neprišli. Ani na dvanásty deň sa im nepodarilo kráľovu hádanku rozlúštiť.

Kráľ -Radcovia moji. Slnko už dvanásťkrát vyšlo odo dňa, keď som vám dal hádanku. Verím, že sa vám podarilo záhadu rozlúštiť.

1.radca -Milý pán kráľ, dvanásť dní sme tuho rozmýšľali...

2.radca ...dvanásť nocí sme nespali, ale na nič sme neprišli... Tvoja hádanka bola veľmi náročná...

3.radca ...ale keby nám Vaša Jasnosť prezradila, čo to bol za človeka, alebo aspoň čím je, za akú prácu dostáva ten biedny plat.

Kráľ Dobre. Ten človek je cestárom. Čistí priekopy pri ceste, ale ak chcete ísť za ním, aby vám prezradil jeho záhadu, pôjdete zbytočne. Dal mi totiž svoje slovo, že to nikomu nevyzradí.

(Kráľ odíde, radcovia sa radia...)

1.radca -Čo ak nám to ten cestár nevyzradí, dal predsa kráľovi slovo.

2.radca -Ukáže mu ligotavé dukátiky a ľahko sa mu jazyk rozviaže.

3.radca -Isto-iste, nuž teda nemeškajme a rýchlo utekajme.

Scéna 3

pri ceste

Rozprávač -Radcovia našli cestára na kraji hradскеj ako čistí priekopu, chvíľu ho pozorovali pri jeho ťažkej práci, kým sa odvážili pristúpiť...

1.radca -Pracuješ, cestár, pracuješ?

2.radca -Vraj za svoju prácu dostávaš veľmi malú plácu. Nechcel by si si zarobiť ligotavé dukátiky?

3.radca -Pozri, ako pekne sa ligocú. Priam sa pýtajú do tvojho vrečka.

Cestár -Za čo mi to núkate dukáty? Ja predsa za svoju prácu dostávam grošíky. Nože ukážte, ako taký dukát vyzerá.

Radcovia (podávajú cestárovi jeden dukát, ten si ho začne so záujmom obzerať...)

Cestár -Á, je naozaj krásny, ligotavý. A hľa, tu na druhej strane je kráľov obraz. Veru dobrý a spravodlivý je náš pán kráľ.

1.radca -Ak nám vyjaviš ako to je, že jeden groš vraciaš, jeden požičiavaš a len z tretieho žiješ, tak ich dostaneš plný mešec.

Cestár -Vyjavím, čoby som nevyjavil, teraz už môžem. Podťte ku mne, pošepkám vám to, aby to nik iný nepočul.

(V tom prichádza kráľ...)

1.radca -Pán kráľ, pán kráľ, rozlúštili sme vašu hádanku.

2.radca -Cestár požičiava jeden groš svojmu synovi, aby sa o neho postaral, keď raz bude starý a nevládny. Jeden groš vracia staručkému otcovi – vracia mu starostlivosť a opateru, ktorú mu jeho otec dával, keď on bol malé dieťa, a z jedného groša sám žije.

Kráľ -Počuj cestár, myslel som si o tebe, že si čestný a slovo, ktoré si mi dal, dodržíš. Ale si ma veľmi nahneval, keď si slovo nedodržel. Peniaze ťa zlákali. Za svoju chybu ťa spravodlivý trest neminie.

Cestár -Nebojím sa vášho hnevu, pán kráľ. Moje svedomie je čisté. Slovo som dodržel.

(Siahne do vrečka a vytiahne dukát...)

-Pán kráľ, sľúbil som, že tajomstvo nevyzradím, kým neuvidím váš obraz, a hľa, na dukáte, čo som od radcov dostal, bol váš obraz a aký pekný...

Kráľ -Múdry a čestný si, cestár, múdrejší veru ako moji traja radcovia dokopy. Dokonca si múdrejší ako ja, lebo sa ti podarilo aj mňa prekabátiť. Nechcel by si sa stať mojím radcom?

Rozprávač -A tak kráľ vyhnal falošných, nečestných a hlúpych radcov zo zámku. Jediným radcom sa stal cestár so svojim sedliackym rozumom. Odvtedy boli s kráľom dobrými kamarátmi.

OPONA

8. Pod', nazrieme spolu do sveta rozboru dramatického diela. Z literatúry si sa toho už veľa naučil/a, a preto iste nebudeš mať problém určiť:

Literárny druh.....

Literárnu formu.....

Literárny žáner..... -

Tému.....

.

Hlavnú myšlienku (ideu).....

.....

Postavy.....

Prebásni rozprávku tak, aby si dodržal/a dejovú osnovu a samozrejme aj obsah.

Z akej knihy a od ktorého autora pochádza rozprávka?.....

.....

Označ správnu odpoveď. V rozprávke vystupovali:

A reálne postavy

B nadprirodzené bytosti

9. Napíš, s ktorým znakom typickým pre rozprávku si sa tu stretol/la.

.....

Určite patríš k ľuďom, ktorí majú radi sviatky. Zvlášť tie vianočné či veľkonočné. K týmto sviatkom už neodmysliteľne patria rozprávky. Sú také, ktoré nás zaujmú menej, ale i také, ktoré dokážeme sledovať dookola každý rok a nikdy sa nám nezunujú. Pamätáš si na Popolušku alebo Snehulienku? Alebo dáš prednosť Pyšnej princeznej? Pravdaže, niektoré zo starších rozprávok sú spracované modernejšími spôsobmi, pozmenené.

V učebnici literárnej výchovy na strane 142 si prečítaj úryvok z rozhlasovej hry Princezná so zlatou hviezdou na čele. Túto rozprávku si určite videl/a v televízii v podobe rozprávkového filmu, ktorý vznikol na motívy českej rozprávky, ktorej autorkou je Božena Němcová. Pozmenil ju náš známy spisovateľ pre deti a mládež Daniel Hevier.

Nuž, čítaj a uvidíš, čo nové ti rozprávočka prinesie.

1. Ešte raz si pozorne prezri text a porovnaj ho s inou rozprávkou. Vidiš nejaké odlišnosti? Ak áno, napíš aké.

.....

.....

.....

2. V triede si rozdeľte postavy. Tie nech vystúpia dopredu. Ostatní žiaci sa otočia chrbtom k tabuli. Pouvažuj, či na to, aby vnímali rozprávku, ktorú budete nahlas čítať ako rozhlasovú hru, toto čítanie bude postačujúce.

3. Keď si lepšie prezrieš text na ľavej strane ukážky, zistíš, že má nejakú funkciu. Iste si si všimol/la aj slová napísané v zátvorke. Vieš, prečo je to tak?

Zapamätaj si.

Rozhlasová hra môže byť napísaná na motívy akéhokoľvek prozaického diela. Okrem rozprávky napríklad na motívy bájky či iného žánru. Autor stvára postavy podľa svojich vlastných predstáv, preto je rozhlasová hra (ako aj iné umelecké diela) odrazom toho, ako autor vníma svet.

Tak, milí šiestaci a sme na konci školského roka. Iste už netrpezlivo čakáte, kedy sa ozve to v úvode Zošitka sľubované a pre tento školský rok posledné zvonenie zvončeka. Ono príde – už onedlho. Vy budete zasa o niečo starší, ale i múdrejší a skúsenejší.

Veríme, že literárna výchova vás obohatila o nové zážitky prostredníctvom našich knižných hrdinov, o nové, dosiaľ nepoznané pojmy a žánre, s ktorými ste sa stretli po prvý raz.

Čítanie je poklad. Knihy sú bohatstvom, ktoré vás pozýva do sveta záhad, tajomstiev a vlastných predstáv. Je to magická moc, ktorá vás vtáhuje do dejov literárnych hrdinov a umožní vám prežívať s nimi ich starosti či radosti.

Neodmietajte tieto pozvania, nekrúťte hlavou, keď príde možnosť prečítať si peknú knihu. Ved' vám ponúka samotnú múdrosť, bez ktorej si len ťažko vieme predstaviť život v súčasnosti. A kto už by chcel byť celý život hlúpym?

Už Albert Einstein povedal: „Všetko je v mysli, tam všetko začína.“ Ak budete premýšľať len nad tým, kedy si zahráte obľúbenú počítačovú hru alebo si budete písať s priateľmi na sociálnej sieti, vaša myseľ sa scvrkne. A to iste nechcete. Preto jej nechajte „rozlet“, možnosť byť naplnenou už spomínanou múdrosťou.

Pretože „...*Ten, kto nemiluje múdrosť, stáva sa hlupákom.*“ (Jan Amos Komenský).

Zoznam bibliografických odkazov

1. PETRÍKOVÁ, D. 2012. *Literárna výchova pre 6. ročník základných škôl*, ISBN 978-80-89431-38-0.
2. STANOVSKÝ, E. – SABOL, J. 2005. *Scénky pre deti*, 1. séria. Zvolen
3. <http://www.databazeknih.cz/knihy/z-polovnickej-kapsy-16092>
4. Dramatizácia ľudovej rozprávky spísanej Pavlom Dobšinským v Prostonárodných slovenských povestiach – II. Bratislava: Tatran, 1972. s.366-368
5. www.google.sk/search?q=rozhlasová+hra&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=845TU6m3D6SW0QX794CQAw&ved=0CAYQ_AUoAQ&biw=1366&bih=594
6. http://www.oskole.sk/?id_cat=2025&rocnik=5&clanok=21309
7. http://www.zborovna.sk/kniznica.php?action=show_version&id=4997
8. <http://www.skolahrou.sk/vm/Hry%20so%20slovami.htm>